

Végveszélyben a Chrysler?

Július végén szenzációs hírt adtak közzé az amerikai hírugynökségek: az autóiipari dolgozók szakszervezetének elnöke azt kívánja, hogy a kormány 1 milliárd dollár értékben vásárolja meg a pénzügyi nehézségekkel küzdő Chrysler autókonzern részvényeinek 30 százalékát. Az elgondolás még néhány éve abszurdnak tűnt volna. Az amerikai gazdasági élet ugyanis a „szabad vállalkozás” elvét hangoztatja, eszerint aki erősebb, gazdagodik meg, akit viszont kiszorítanak a piacról, menjen tönkre; a verseny színhelye a piac, döntőbírája a fogyasztó; az állam pedig csak a verseny feltételeit szabályozza.

Normális körülmények között valószínűleg nem is került volna sor a javaslat megfontolására. Az USA ugyanis — ezt gyakran, büszkén hangoztatták — nem azonos Nagy-Britanniával, ahol a csődbe jutott vállalatokat (gondoljunk a Rolls Royce kávériájára vagy az Upper Clyde Shipbuilders megmentésére) a foglalkoztatottság miatt aggódó politikuskok kihúzzák a bajból. Úgy látszik azonban, az autóiipar nem „egy a sok közül” a tengerentúlon sem és a Chrysler név túlságosan patinás ahhoz, hogy egyszerűen engedjék csődbe menni.

A „NAGY HÁRMAS”

Az autóiipar az Egyesült Államokban a bruttó nemzeti termék 15 százalékát

adja alvállalkozóival együtt. Az idén az új gépkocsik eladásának kilátásai az első negyedévben még jók voltak. Aztán jött a benzin-szűke, az adminisztratív korlátozások, a közép- és nagyméretű autómobilok iránti kereslet drasztikusan csökkent. Márpedig nagyobb nyereség a nagyobb járműveken van! Ezekre lehet ugyanis extra kényelmi berendezéseket felszerelni. Az amerikai fogyasztó azonban — akárcsak 1973–74-ben — hirtelen ismét felfedezte a kiskocsit, melyen ugyan nincsen gombnyomásra működő ablak, de nem is fogyaszt 100 kilométeren több mint 20 litert.

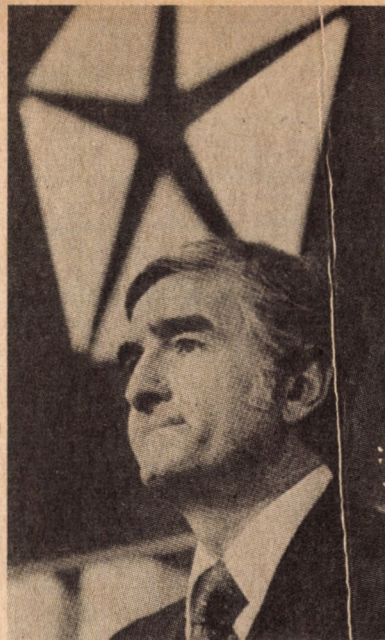
Az autóiipari „nagy hármas” mérlegei tükrözik e kedvezőtlen változást. A Wall Street Journal felmérése szerint a General Motors profitja csökkent, a Ford gépkocsieladásai 25 százalékkal visszaestek, a Chrysler vesztesége viszont feltehetően meghaladta a 200 millió dollárt 1979 második negyedévében. A kiskocsikkal fellépő külföldi gyárak helyzete javult, piaci részesedésük júniusban 25 százalékos volt (az egy évvel korábbi 16 százalékkal szemben). A rendkívüli körülmények között az amerikai autógyártók rendkívüli lépésre szánták el magukat. Hagyományosan az új modellév szeptemberben kezdődik, az idén azonban a közönségnek az új típusok megvásárlásával október végéig várnia kell. Az egy hónap „türelmi időt” a vállalatok

hatalmas 1979-es készleteik leépítésére szeretnék felhasználni.

TIZEZREK AZ UTCÁRA

A piaci helyzet hasonlít az 1974. őszire, amikor a bizonytalan kereslet következtében a gépkocsieladások nemegyszer 30 százalékkal elmaradtak a megelőző évitől. A cégek költségeik csökkentését most is elbocsátásokkal kívánják elősegíteni. Július végéig a General Motors 12 600 embert bocsátott el, a Ford 14 ezer dolgozótól vált meg, míg a Chrysler csaknem 20 ezer embert tett az utcára. Megfigyelők szerint a közeljövőben, a nyári szabadságolások után újabb munkaerő-csökkentésre kerülhet sor. (Az USA-ban jelenleg 5,8 millió ember van munka nélkül; a fekete fiatalok között a munkanélküliség arányszáma már elérte a 30 százalékot.)

A számokból is látszik, hogy az iparág dekonjunktúrája a legsúlyosabban éppen a három versenytárs közül a legkisebbet, a Chryslert érintette. A pénzügyi szakemberek szerint az elkövetkezendő 12 hónap alatt a cég tartósan veszteséges lesz. Ez éppen nem lenne baj, előfordult ilyen már a versenytársakkal is, a vállalatnak van 800 millió dollár hitele, melynek segítségével tovább élhet. A kérdés azonban az: hogyan válhat a Chrysler a 80-as években ismét versenyképes. Igazgatótanácsa úgy véli, hogy ehhez

John Riccardo, a Chrysler elnöke tőri a fejét: hogyan lehetne a New Yorker (másik képünk) forgalmát fellendíteni (A Newsweek felvételei)

7,5 milliárd dollár kellene. Az előzmények alapján nem meglepő, hogy ennek finanszírozására nemigen akad jelentkező.

A Chrysler panasza szerint a bajok oka maga a kormány és a törvényhozás. A rendelkezések szerint ugyanis az autógyárak elé olyan környezetvédelmi követelményeket állították, melyeket csak nagy beruházásokkal lehet kielégíteni. Költségek az energiatakarékossági előírások is. Ebben az évben a vállalatok által eladott gépkocsik (forgalommal súlyozott) átlagos fogyasztása 12,4 liter lehet 100 kilométeren, jövőre már csak 11,8 liter. Utána azonban a takarékoság felgyorsul, 1981-ben az átlagos fogyasztás már alig haladhatja meg a 10 litert. Lehet persze változtatlanul benzinfaló gépkocsikat gyártani, a statisztikára gyakorolt kedvezőtlen hatásukat azonban több kiskocsival kell ellensúlyozni. Az utóbbi területen azonban a külföldiek láthatóan előnyben vannak. Ezt behozandó, 1985-ig a General Motors 35 milliárd dollárt költ új, tetszetősebb modellek megtervezésére és a gyártás modernizálására. A vállalat véleménye szerint csak

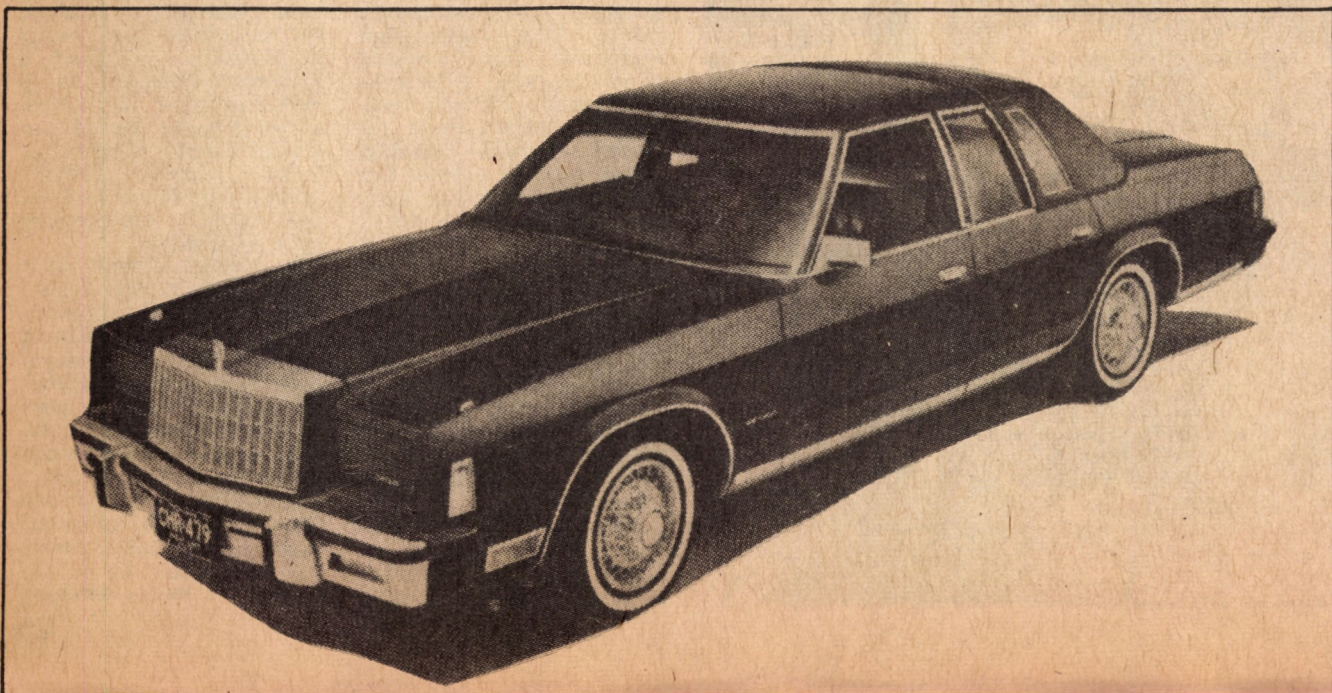
ilyen módon őrizheti meg a GM piaci részesedését.

A General Motorsnak van erre pénze, a jelek szerint a Ford sem marad majd el. A Chrysler számára azonban a jövő már lényegesen bizonytalanabb. Ha nem szerzi meg a termelése korszerűsítéséhez szükséges összeget, menthetetlenül kiszorul a piacról. Ez pedig újabb több tízezer ember elbocsátását jelent. Ezért emelt szót a szakszervezet a bajba jutott monopólium megsegítéséért.

A KORMÁNY KÖZBELEP?

Az amerikai kormány gondban van. A „szabályok” szerint hátrahagyott kézzel sorsára kellene hagynia a vállalatot. Ez azonban népszerűtlen cselekedet lenne, és nem hagyható figyelmen kívül, hogy az autóiipari szakszervezet a második a legnagyobb az országban. Az állami részvenyvásárlásoknak is megvan persze a veszélyük; a közvetlen anyagi részvétel precedens lenne, egyesek netán arra „vetemednének”, hogy az állami szektor megteremtésének szükségességét hangoztatnák. (Az Egyesült Államokban — eltérően Nyugat-Európától — a központi kormánynak egyáltalán nincsenek vállalatai.)

Carter elnök hidegen reagált a részvenyvásárlás ötletére. Újabb lehetőség merült fel: adjon a kongresszus a Chryslernek felmentést a környezetvédelmi és energiatakarékossági rendelkezések alól. Ennek sincs sok esélye. Washington azonban nyilvánvalóan nem fog tétlenül várni, a kérdés politikai súlya sokkal nagyobb annál. A versenytársak máris élesen tiltakoznak (a Chrysler kiesése esetén több vásárló jutna a GM-nek és a Fordnak), az elnök — a hírek szerint — arra hajlik, hogy adókedvezményekkel segítsen a pénzzavarokkal küzdő vállalatot.

A haj hozzáidomult a szokáshoz, úgy állt mint a koszorú. Mondják, aki kivetkőzik a viseletből, a haja kisimul. Hiába dajeroltatja, ilyen hullámos nem lesz többé.

— Szép a ruhája is.

— Ez? Csak olyan köznap. Ide-oda mászkálásra való. Közönséges ingváll, vagy ahogy tótul mondják: oplecka. Már nem sokáig hordom. Kivetkőzöm hamarosan én is.

A hajdan virágzó képfestő mesterség is kihalt. Kecelről jár át egy kispáros, ő is panaszodik. Nem úgy megy a bolt, mint régebben. A fiatalok már ráuntak a képfestő anyagokra, az idősebbek lassacskán elfognak, vagy kivetkőznek. Tiszta feketebe öltözött idős asszony régi ruhadarabokat árusít. Sűrűn húzott túpettyes szoknyákat és hímettel blúzokat — halenkákat.

— Az idevalósiaknak nem kell — magyarázza készséggel —, de sokan csak ezért utaznak a kiskőrösi piacra. Főleg Pestről. Művészek, diákok. Az unokám tudja mit vett fel tavaly a gólyabálra? A gyönyörű főkötőt és hozzá fekete csipkehalenkát. Azt mondta, most ez a legnagyobb divat Pesten.

Zsibong, hullámszik a piac. Ütemesen ringanak a sötét kartonból varrt bőszoknyák. Körbe fogják a tarka selymeket, feszes farmereket, divatos trikókat. A vevők nagy része fiatalasszony: munkásnő, technikus, tisztviselő a város üzemeiben. Ők már nem vesződnek veteményezéssel, csibeneveléssel. A piacon minden megkapható. Hajnalban szedett, harmatos, friss gyümölcs, zöltség, háztáji baromfi és vázába való virág. Fejkendő, sovány kis öregasszony tanácstalanul forgat egy tarkára mázolt rikító agyagvázát.

— Minek ez magának nénike?

— Ajándéknak szánám — néz rám buzdítást re-

Szabóék és Kriszti, az unoka ünnepi diszben
(Fotó: Batha László)

mélve. — Ugye tetszeni fog? Olyan szép, színes.

A mester, a vásári cserépek készítője és árusa, mellénk ugrik.

— A népek ugye, azt kell adni, amit szeret? Láttott már olyat, hogy rossz filmért sorba állnak?

Nézegetem a cikornyásan kifaragott kerámiavázákat és nem akarok hinni a szemémnek. Az áruk 400—500 forint. Nem túlzás ez?

— A művészetet meg kell fizetni. És ilyet rajtam kívül más nem csinál az országban.

Tíz órára gyérül a forgalom. Pakolnak a cserepesek, a lángossütő is bezár. Lassan szedelőzködnek az árusító asszonyok is. Tiszta szalvétába kötik a gondosan megszámlolt pénzt, kockás abroszba a maradék, vagy a most vásárolt árut, aztán vállukra vetik a bugyrot és ringó járással megindulnak hazafelé. Kapálni, gyomlálni, öntözni és megetetni a jószágot.

Virágözön, kint a kertekben és odabent is, a falak között. A 80 esztendő övegy Szlanka Pálnét úgy tartják számon a piacon, hogy az ő kertjében nyílnak a város legszebb, legkülönlegesebb virágai. Tavasztól őszig ezeket gondozza. A telet hímezgetéssel tölti. Kézimunkái a jellegzetes kiskőrösi motívumok és az egyéni képzelet sajátos ötvözei. Sokan látogatják, hogy megcsodálják kertjének szépségét, terítőinek mesés pompáját.

A mosdó fölött gyönyörű, keresztzemes öltésekkel kivarrt lenvászon törülköző. Az eredete, úgy nézem, felvidéki...

— Az is, a dédnagyapám hozta magával. A török pusztítás után 1718-ban alakult újjá Kiskőrös. A felföldi vármegyéből hoztak ide telepéseket. Dédnagyapám is köztük volt. Állítólag 25 birkával jött, ezeket a bútorokat is ő hozta, csak már nagyon elkoptak és befestettem őket fehérre.

Szlanka Pálnét már minden ehhez a homokos, sík alföldi tájhoz köti. Itt született, itt nőtt fel, 12 éves korában már permetezni járt a szülőbe. Elsőrendűen megtanult főzni, évekig szakácsnő volt a Szarvas étteremben. Mellette pillangós féketeket varrt, terítőket hímettel. Büszkén említi, hogy az egyiket Ortutay Gyula kérte el, anynyira érdekesnek találta.

— Mivel ez hasonlít is a kalocsaira, és mégis más. Színesebb és lazább. Törökszegfű sincs a kalocsaiakban és ez a szivárványos vegyes színezés is jellegzetesen kiskőrösi. A virágok egyformák — Öregcsertőn írják a mintát, de a színeket magam választom ki. Ez a szenvedélyem.

Kiskőrösön sokan kézimunkáznak. Csakhogy a lakásokat szinte kizárólag kalocsai terítővel díszítik.

— Kalocsai minta minden mennyiségben eladható — tájékoztat *Andriska Gyöngyné*, az áruház darabáru osztályának vezetője. — Csak az a szomorú, hogy mindenki ír, nemcsak a háziipari és népművészeti szövetkezet erre kijelölt szakértői, és ezek a giccses hamisítványok is bekerülnek a nagykereskedelmi forgalomba. Nézze meg ezt a mintát, távolról sem az igazi. Tesznek bele egy kis rózsát, paprikát, ettől nem lesz kalocsai. Semmilyen se.

— *Mi lehet az oka, hogy Kiskőrösön is kizárólag a kalocsai kézimunkát kedvelik?*

— Mert nálunk nincsenek olyan erős hagyományai a hímezésnek. A kalocsaiak jobban ráérttek. Tavasszal kiültek a libák mellé és varrtak. A kiskőrösieket teljesen lekötötte a szőlő. Annyi idejük volt, hogy a szoknyájuk alját kikakkozzák. A viseletben is kevesebb volt a hímezés. Az is közrejátszhatott a népviselet hanyatlásában, hogy lenézték. Parasztosnak tartották, pedig szerintem csodálatos volt. És most, amikor olyan kedvelt a népművészet, sokat lehetne átvenni belőle a mai öltözködésbe.

Szabó Istvánék fiúunokája szakmunkástanuló és az öregapjától elkunyerált bársonyhalenában jár a diszkóba. *Mészáros Agnést*, az áruház készruha osztályának fiatal eladóját viszont egyáltalán nem érdekli a város népművészete.

— Kézimunkában kizárólag a kalocsai tetszik. A népviselet? Csak az idősebb néni hordják, fiatalon még nem látam. Nálunk is azt keresik, ami divatos. Még a hímett blúzok sem mennek. Mindenki a városi divatot igyekszik követni.

*

Kiskőrös két dolgról nevezetes: itt született a legnagyobb magyar költő, Petőfi Sándor. Ez a hírnév minden mást elhomályosít, mégis a szülővárosnak kijáró babérok szépen megférnek a megélhetés legfőbb forrását tápláló szőlőfűrtökkel. Petőfi Sándor nevét viseli a szakszövetkezet, melynek palackozóüzemét naponta 100 hektoliter bor hagyja el. Külföldön is ismert a kiskőrösi kadarka és a Homokgyöngye. De a kiskőrösi leányka karcsú palackját díszítő címkén kalocsai leányka látható. Mintha nem lenne a városnak saját, különlegesen szép népviselete.

A város vezetői már maguk is szükségét érzik a néprajzi örökség feltárásnak és megmentésének. A városi tanács kezdeményezésére augusztusban egyhetes néprajzi tábort szerveznek Kiskőrösön. Az ország minden részéről meghívták a kutatókat, hogy házról házra járva gyűjtsék össze, ami még fellelhető. Zenében, táncban, viseletben mesékben és szokásokban. **Vadas Zsuzsa**

1970-ben így vitték el a beteget

jelentkezett a kórházban. Az orvosok diagnózisa elrettentő volt: fekete himlő. A fényképező szervezete nem bírta a kórral, szeptember 11-én elhalálozott. Három nappal később édesanyján jelentek meg a riasztó jelek. Azonnal izolálták, és a hetvenéves hölgy túlélte. Mintegy háromszáz személyt helyeztek karantén alá, mindazokat, akikkel anya és lánya érintkezett vagy érintkezhetett; mindannyiukat beoltották és megfigyelés alatt tartották — s minthogy egyikük-nél sem jelentkeztek a tünetek, az ügyet lezárták nyilvánították.

A birminghami tragédia

Pedig volt még egy áldozata: dr. Henry Bedson, a birminghami egyetem 49 éves, jó nevű mikrobiológusa, himlőkutató. Vele azonban nem a rettegett kór végzett — öngyilkos lett. Ő volt ugyanis az egyik olyan laboratóriumnak a vezetője, ahol még mindig mesterséges táptalajon életben tartanak himlővirustenyészeteket. Janet Parker pontosan az ő laboratóriuma alatt dolgozott, és mint a vizsgálat megállapította, a végzetes vírus egy nem kellően tömített kábelcsatornán át „lopakodott le” egy emelettel lejjebb. A labor, ahol a vírusokat őrizték, bizony nem egy szempontból „közveszélyesnek” bizonyult, és elképzelhető, hogy sokkal terebélyesebb járvány góca is lehetett volna.

A birminghami tragédia után a WHO illetékesei kör-ellenőrzést tartottak, és elszomorító helyzetet konstataháltak. Akkor még tizenegy laboratóriumban őriztek szerte a világon himlővirus-telepeket. Ezek közül nyolc laboratórium biztonsági felszerelése nem volt kielégítő. Mint az ellenőrzést tartó szakértők leszögezték: bármelyikük betölthette volna egy-egy „birminghami góc” szerepét.

Azóta két laboratórium önként fölszámolta vírus-tenyészetét, és a többiek is jelentős összegeket áldoztak a víruskarantén tökéletesítésére. Egy amerikai újságíró, William Stockton pedig a közelmúltban meglátogatta az atlantai (Georgia állam) laboratórium himlőszobáit. Noha ő magát lenyűgözték a látottak, a kutatóorvos szerint, aki katalauzolta, még így sem minden tökéletes. Elmondta, hogy mintegy egymillió dolláros beruházással új laborrészleget építenek majd az archív vírusok még biztonságosabb tárolására.

Bizonyára orvosi szempontból mondhatnak még egyet és mást a kiirtott irtókor „túlélő vírusai”: az emberiség szempontjából azonban mindenesetre megfontolandó, érdemes-e anynyi pénzért „archivizálni” a végre kiirtott ragály kórokozót?

(sch)

zetté), Indonéziából 1972-ben, Pakisztánból 1974-ben, Nepálból 1975-ben jelentették az utolsó fertőzést.

A politikai megrázkódtatások olykor persze kétségségtévé tették — legalábbis időlegesen — a már elért eredményeket. 1975-ben Bangladesben például megnövekedett a fertőzött és fertőzésveszélyes falvak száma.

Indiában arra figyeltek fel, hogy a bejelentett megbetegedések száma csak töredéke a tényleges megbetegedéseknek. Ezért itt különleges „átfésülő alakulatokat” szerveztek, amelyek egészségügyi brigádok munkáját támogatandó felkultatták a legeldugottabb helységeket is, és mindenütt ellenőrizték, vajon mindenki odatartotta-e a karját annak a kis szúrásnak — vagy inkább karcolásnak —, amely végül is immunnissá tette a szervezetet.

Ezerdolláros himlőpénz

Az utolsó himlőesetről 1977-ben érkezett jelentés, Szomáliából. Azóta senkinek testét nem lepték el a kiközösítő, halálhozó hólyagok. S minthogy azóta idetova másfél év telt el, a WHO jelentése leszögezi: földünk végre himlőmentes. Az egészségügyi szervezet — a nagyobb biztonság kedvéért — ezerdolláros jutalmat tűzött ki mindazoknak, akik azonnal jelentenek egy-egy újabb megbetegedést. Eddig senki sem jelentkezett díjért.

Pedig tavaly nyáron egy szomorú eset rázkódtatta meg azokat, akik aggódva figyelik a himlő agóniáját. A 40 éves Janet Parker, a birminghami egyetem orvosi fényképező megbetegedett. Néhára gyanakodott, és otthon maradt. Csak később, augusztus 24-én, amikor állapota rosszabbodott,

Magyar Ifjúság
79. v. 4.

Ismét az olajjár

HATMILLIÓ BARREL HIÁNYZIK

Amikor tavaly decemberben a Kőolajexportáló Országok Szervezete (OPEC) Abu Dhabiban úgy döntött, hogy 1979 folyamán a nyersolaj árát négy részletben, összesen 14,5%-kal emelik, még kevesen gondolták, hogy ezzel az árkérdés nem kerül hosszabb időre nyugovóra.

A politikai események azonban hónapok alatt újrafogalmazták a forgatókönyvet. Irán ugyanis belső problémái miatt 1978 decembere óta gyakorlatilag alig exportál olajat. Ezzel a világpiacról napi 6 millió barrel hiányzik. (A barrel — magyarul hordó — az olaj mértékegysége; a nyersolaj súlyától függően 7—8,5 barrel egyenlő 1 tonnával.) A hiányzó olaj a világtermelés egytizede, az OPEC napi termelésének egyhatoda, ennyi durván Anglia és Olaszország együttes fogyasztása. Szaúd-Arábia ugyan azonnal megnövelte nyersolajfelhozatalát, ám az iráni kiesés pótlását nem tudja biztosítani.

A kereslet és kínálat egyensúlyának megbomlása következtében a piacon zavarok keletkeztek. Kétségsévé vált a barrenkénti hivatalos 13,35 dolláros olajár. A helyzetet kihasználva Líbia, Katar és Abu Dhab februárban 10 százalékkal felemelte a nyersolaj árát, hamarosan Kuvait is csatlakozott hozzájuk. A hónap végén pedig Venezuela jelentette be, hogy barrenként 2 dollárt emel. Sőt néhány olajtermelő tudatosan korlátozta a kitermelést. A kulcshelyzetben levő Szaúd-Arábia, amely rugalmasan tudja a felszínre hozott mennyiséget napi 8,5 és 10,5 millió barrel között változtatni, februárban 1 millió hordóval csökkentette a kitermelést. Az új iráni vezetés pedig kinyilvánította, hogy a jövőben a korábbiaknak csak a felet fogja exportálni és a szabadpiacon elérhető 18—20 dolláros barrenkénti árat tartja reálisnak.

Az olajszűke a legnagyobb fogyasztókat érintette a legérzékenyebben. Irán egyik tradicionális vásárlója Japán. A szigetország igényét a multinacionális olajtársaságok csak korlátozottan tudták kielégíteni. Az áremelések azonban az Európai Gazdasági Közösséget is súlyosan érintették. Már a tavaly decemberi döntés is 0,45%-kal emelte meg az inflációs rátát, mivel a fizetési mérleg egyenlegét 2,5 milliárd dollárral rontotta. Március elején pedig már úgy nyilatkoztak a Közös Piac illetékesei, hogy a tényleges piaci árak mellett a kedvezőtlen hatások megkétszereződnek, az EGK-országok gazdasági növekedésének számított üteme csak emiatt 1 százalékkal mérséklődik.

A fejlett tőkés országokat tömörítő Nemzetközi Energiaügynökség válaszütemkedésre szánta el magát. Március eleji ülésén olyan számítást tett közzé, amely szerint 1979-ben a tőkés világban a kőolaj iránti kereslet naponta 2,3 millió barrellal meg fogja haladni a kínálatot. Ezért a szervezethez tartozó országok elhatározták, hogy 1979 folyamán kőolajfogyasztásukat 5 százalékkal, napi 1 millió barrellal csökkentik!

A párizsi elhatározás erejét gyengíti, hogy a részvevőknek nem sikerült megállapodniuk sem a csökkentés kötelező jellegében, sem az alkalmazandó eszkö-

zök rangsorolásában, illetve egységes bevezetésében.

Ilyen előzmények után március 26-án az OPEC-konferencia rendkívüli ülést tartott. A tagállamok elképzelései az árat illetően kezdetben jelentősen eltértek egymástól. Egyes államok a hivatalos árhoz képest 35 százalékos emelést követeltek — ebbe a csoportba tartozott Irán, Irak, Líbia és Algéria —, amíg a másik oldalon Szaúd-Arábia a tavalyi decemberi határozathoz ragaszkodott. Kezdetben úgy tűnt, hogy a szaúdi álláspont kerül ki a vitából győztesen, hiszen az OPEC-döntés mindössze előrehozta 1979. április 1-re a IV. negyedévre korábban már elhatározott áremelést. (Az Abu Dhabiban elfogadott záróokmány szerint ugyanis 1979 végére az olaj barrenkénti ára 14,546 dollárra emelkedett volna, a genfi kompromisszum szerint viszont ezt az árat már az idén tavasszal eléri, ami a gyakorlatban már be is következett.) Valójában azonban az OPEC kartelljellegű ármegehatározó szerepe várhatóan csökken, és növekszik az úgynevezett felárak („premiümök”) jelentősége. A kőolajtermelő országok eddig is számítottak fel az eladott nyersolajra az olaj minőségétől, kén-tartalmától, súlyától vagy a földrajzi helyzettől függően felárakat, a genfi döntés értelmében a jövőben ezt most már teljesen szabadon megtehetik. Ez azt eredményezi, hogy az egyes országok által elérhető felár a jövőben már nemcsak a minőségi-földrajzi tényezők függvénye lesz. Néhány termelő már az ülés másnapján 5 dolláros barrenkénti felárakat helyezett kilátásba.

A felárak nagysága, vagyis a tényleges ár viszont az olajpiac napi viszonyaitól, a kereslet-kínálat arányaitól függ. A genfi döntés tovább mérsékli a fejlett tőkés országok gazdasági növekedését és így az olaj iránti keresletet is. Az Egyesült Államok számára a genfi határozat 4 milliárd dollár többletkiadást okozhat 1979-ben, Tokió olajszámlája 3 milliárd dollárral növekszik, az EGK-országokban pedig 7 milliárd dolláros rendkívüli deficittel kell számolni. (Közös piaci szakértők szerint csaknem egy százalékkal növekszik ennek következtében az inflációs ráta.)

Az olajjár körüli vitát március végén természetesen ismét motiválta a világpolitikai helyzet. A rendkívüli konferenciára kevesse az egyiptomi—izraeli különbsége megkötésének bejelentése után került sor, a tagállamok egy része nagyobb mértékű ár-növeléssel akart választ adni az Egyesült Államoknak. A mérsékelt szárny vezéréként fellépő Szaúd-Arábia nézeteit pedig a közgazdasági megfontolásokon túl befolyásolta Brzezinski amerikai elnöki tanácsadó közelmúltban Rijadban tett látogatása.

Az OPEC döntése a fejlett tőkés országok energiatakarékosági intézkedéseinek megvalósítását is meggyorsítja majd. A nyilatkozatok szerint a termelők kidolgozták stratégiájukat arra az esetre is, ha a fogyasztók felhasználásukat érezhető mértékben csökkentenék: az OPEC-tagállamok a termelés visszafogásával válaszolnának.

Ez a játszma újabb menetét jelentené, azaz fogja jelenteni. De aligha az utolsó.

Gonda György—Szentgáli Péter

Már akkor is szólt a zene, amikor beléptünk a kapun, de nem nagyon figyeltem oda. Semmi különöset nem találtam abban, hogy egy ifjúsági házban szombat este táncolnak.

Jócskán belemelegedtünk a beszélgetésbe a városi KISZ-bizottság vezetőivel, amikor — először talán csak tudat alatt — kezdett feltűnni, hogy a dalok, bár túlfentül ismerősek, mégsem egészen úgy hangzanak, amint egy táncesten szokásos. Pedig nem is keletiek... Jobban odafigyeltem, s akkor egymás után tisztán kivehettem: Avanti popolo... Katyusa... Guajira guantana-mera... Majd önkéntelenül is felkaptam a fejemet.

Nem ismertem fel azonnal a dalt, de az első pillanatban esküdni mertem volna rá, hogy ez magyar. Aztán beugrott: „Fiatalok, úttörők, itt állunk mi készen, / annyi a mi seregünk, mint fűszál a réten / Éljen a szabadság, felépítjük új hazánk...” Ismerős ritmusban dobantak a lábak, csattantak a tenyerek... Saigonban, vagyis most már végleg Ho Si Minh-városban, tiszta repülési időben számítva több mint tizenhat órányira Budapesttől. De hogy került ide a fényes szelek nemzedékének kedvenc kollektív táncos játéka? Nem valószínű, hogy a Nemzetközi Ellenőrző Bizottság magyar tagozatának katonái hagyták itt emlékebe...

Nguyen Chon Crung első titkár elérte csodálkozását.

— Menjünk ki az erkélyre — javasolta kérés nélkül.

Alattunk, a simára betonozott udvar kellemes esti hűvőségben, akkor már egy bolgár dallamra kigyózott hosszú spirálba a szinte végeláthatatlan sor. Jókedv... Kacagás... Kecses mozgás... Láttszot, hogy a rock and rollon felnőtt lányok és fiúk élvezik az új játékot.

— *Tangó nincs?* — kérdeztem kissé csipkelődve az első titkárt.

— Nálunk nincs — válaszolta cseppet sem meglepődve. — Különböző népek, elsősorban a szocialista országok dalaira komponáltunk jellegzetes, de a vietnami mozgáskultúrához is alkalmazkodó kollektív táncokat. Most ezeket terjesztjük.

— *Mindenki bejöhet?*

— Természetesen... De ezek a lányok és fiúk az üzemek és az iskolák aktivistái. Otthon ők tanítják a táncokat.

Ho Si Minh-város, Cholon

Kirakat a Hotel Cuu Long mellett

A múlt öröksége a városközpontban

— *Ugyanúgy tartanak kollektív táncórákat, mint fegyvergyakorlatot?*

Nguyen Chon Crungnak tetszett a hasonlat. Nevetve mondta:

— Lényegében igen... Persze, nem mindennap táncolunk...

Itt, délen érte meg az ember igazán a Vietnami Szocialista Köztársaság semmihez sem hasonlítható sajátos, vagy még pontosabban: sajátosan nehéz helyzetét. Mert nemcsak arról van szó, ami északon a felületes szemlélőnek is nyilvánvaló, hogy alig néhány évvel a harmincéves felszabadító háború befejezése után a folyamatos kambodzsai hátráprokációk és a kínai agresszió elhárítására kellett mozgósítani a nemzet erejét.

Ezt még tetőzi, hogy az ország déli fele mindössze

négy éve szabadult fel, s 1975 júniusában egyesült a szocializmust építő északkal. Kétségtelen, hogy ezzel nagyobb és erősebb lett az ország, de rengeteg tenivaló vár a vietnamiakra, hogy a területi és a nemzeti egység a termelési és a tulajdonviszonyok, a lét és a tudat egységével párosuljon. Át kell alakítani a gazdasági rendszert. És az embert... S ez nem megy máról holnapra, még békében sem, hát még olyan körülmények között, amikor kényszerűségből ugyan, de csak a fegyver több mint az ember...

Ho Si Minh-város utcáin még most is előfordul, hogy jól öltözött fiatal emberek bizalmasan leszólítják az európaiat: „Nem akar váltani uram? Tízet adok egy dollárért.” (Vagyis 10 dongot, kb. 70 forintot, de a hangsúlyból ítélve ezt feljebb is lehet tornáznia). A híres saigoni Majestic Szállót Hotel Cuu Long-

Ha Van Hung

Nguyen Chon Crung

Ünnepelő KISZ-esek a szövetség 48. évfordulóján

nek, azaz — a Mekongdelta kilenc folyóága után — Kilenc Sárkánynak nevezték el. A földszintjébe ékelődő hindu ajándékbolt azonban most is büszkén viseli a Majestic Store nevet... Este nehéz belátni a mellette nyíló résnyi presszóféle vörös félhomályába, de a jól öltözött fiatalok itt is az európai mellé szegődik: „Akar egy csinos hölgyet uram?... Vagy netán jobban érdeklik a régi pénzek?”... Működik a fekete piac. A Cholon (magyarul: a Nagy piac), a csaknem milliós kínai negyed ma is jó búvóhely mindenki számára, akinek rejtőzni van oka.

— Korábban tele volt a város pornóval, csavargókkal és tolvajokkal — folytatta a megkezdett beszélgetést Nguyen Chon Crung. — Ebben a tekintetben nem maradt el egyetlen félgymarmati nagyvárostól sem, sőt... Egész Saigont

TUDÓSÍTÓINK
JELENTIK
VIETNAMBÓL 4.

Az élet pora

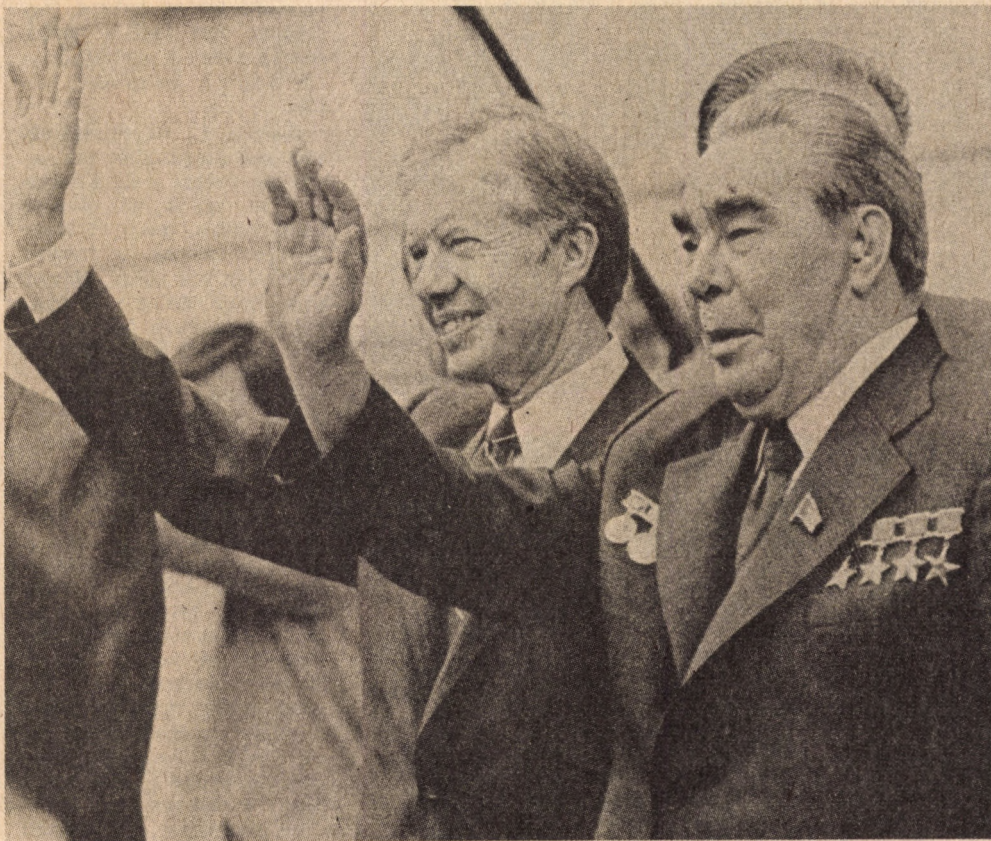
Szovjet–amerikai gazdasági kapcsolatok

Noha a SALT-megállapodás kizárólag politikai és hadászati fejezeteket tartalmaz, a bécsi szovjet–amerikai csúcstalálkozónak várhatóan gazdasági következményei is lesznek. Vance amerikai külügyminiszter az aláírási ceremónia előtt újságíróknak kijelentette: a SALT–II. szerződés nagy lendületet adhat a kétoldalú áruforgalomnak és a gazdasági együttműködésnek. Valóban nehezen érthető évtizedünk második felének egyik sajnálatos gazdasági realitása, nevezetesen az, hogy a világ két legnagyobb politikai és gazdasági hatalmának egymással folytatott kereskedelme és műszaki-tudományos együttműködése a lehetőségekhez képest csekély.

A Szovjetunió a második világháborút követő évtizedekben többször kezdeményezte az együttműködés kiszélesítését a gazdaság területén, s tett javaslatot átfogó kereskedelmi egyezmény megkötésére. 1972-ben, az első SALT-megállapodás aláírásának évében meg is született az átfogó kereskedelmi szerződés a két nagyhatalom között, a megállapodás azonban mind a mai napig nem lépett érvénybe. Az USA törvényhozása — a kongresszus — ugyanis politikai előfeltételekhez akarta kötni a legnagyobb kedvezmény megadását a Szovjetunióval, vagyis megkísérelte a beavatkozást a Szovjetunió belügyeibe. Ilyen feltételek mellett természetesen a Szovjetunió nem tekinthette érvényben levőnek a szerződést, s határozottan visszautasította a kísérletet a belügyeibe való beavatkozásra.

Pedig a kereskedelmi szerződés megkötése és a megenyhült nemzetközi légkör éreztette hatását a két ország egymással folytatott árucseré-forgalmának alakulásában. 1972 és 1974 között kétszeresére emelkedett a szovjet–amerikai áruforgalom értéke, 1976-ban pedig már elérte a 2,2 milliárd rubelt. Ezután a hanyatlás évei következtek, 1977-ben 1,5, tavaly pedig 1,8 milliárd rubelt tett ki a szovjet–amerikai áruforgalom értéke. Ezen belül is túlsúlyban van az amerikai export, hiszen tavaly a szovjet kivitel mindössze 253 millió rubellel részeseedett. Ennek fő oka az, hogy Washington nem alkalmazza a legnagyobb kedvezményes elbánást a szovjet árucikkekre.

A legnagyobb kedvezmény elve nem valami kü-

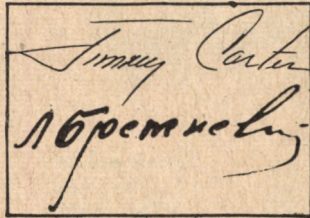

A DPA hírügynökség bécsi felvételei a SALT-egyezmény aláírását követően készültek

lönleges, kivételezett elbánást jelent; csupán annyit, hogy a szovjet árucikkek is ugyanolyan feltételek mellett juthatnak be az amerikai piacra, mint bármely más országra.

A jelenlegi áruforgalom szerkezete távolról sem tükrözi a két ország gazdasági fejlettségét, a világgazdaságban betöltött szerepét. Az amerikai export döntő része a Szovjetunióba gabonából áll, amely az ötéves (1976–80) megállapodás keretében bonyolódik le. Érdeemes megemlíteni, hogy a gabonamegállapodáson kívül összesen még egy hosszú távú szerződés jött létre szovjet–amerikai viszonylatban. Az Occidental Petroleum cég amerikai berendezésekkel és technológiával ammónia- és karbamidgyárat épít fel Kujbisev közelében. A berendezésekkért és a műszaki eljárásokért a Szovjetunió a működő vegyipari gyáróriások termékeinek egy részével fizet. Az évezred végéig szóló üzleti megállapodás értéke mintegy 20 milliárd dollár!

Az átfogó kereskedelmi megállapodás hiánya súlyosan érinti az amerikai üzleti világot. A Szovjetunió

közép- és hosszú távú fejlesztési tervei ugyanis nagy üzleti lehetőséget kínálnak külföldi szállítóknak, s ezek nagy részétől az amerikai vállalatok ma még elesnek. A nemzetközi kereskedelemben ugyanis ma már elfogadott szokás, hogy a nagy értékű szállításokat hitelkonstrukció keretében bonyolítják le, s a vásárló számára a több százmilliósi hitel az eladó ország valamelyik bankja biztosítja. Az Egyesült Államokban az úgynevezett Eximbank hivatalos az exporthitelek nyújtására. A kongresszus viszont nem engedélyezte a banknak, hogy finanszírozza a Szovjetunióba történő szállításokat.

Emiatt az amerikai cégek sokkal kedvezőtlenebb feltételek mellett tudják termékeiket ajánlani a Szovjetunióval, mint nyugat-európai vagy japán versenytársaik. Az utóbbiak ajánlatait ugyanis nagy értékű hitelkonstrukciók jellemzik. Ma már a nyugat-európai és a japán cégek termékei műszaki színvo-

nalban az amerikaiakkal csaknem minden esetben egyenértékűek, s az állami szerek nem górdítenek akadályt a Szovjetunióval folytatott kereskedelem elé. Kiszámították, hogy a kedvezményes hitelek hiánya az elmúlt három év során 3 milliárd dollár értékű üzletlől ütötte el az amerikai vállalatokat. A számításokat olyan konkrét üzleti lehetőségek alapján végezték el, amelyekben a tárgyalásokat amerikai cégekkel kezdték meg, de a vetélytársak ajánlatai és a hitelfeltételek kedvezőbbek voltak.

Az amerikai gazdasági élet számára a szovjet megrendelések új munkahelyek tömegének a megteremtését, vagyis a munkanélküliség csökkentését is jelenthetnék. Átfogó kereskedelmi megállapodás hiányában a szovjet–amerikai vállalatközi kapcsolatok esetlegesek, hosszú távra nem tervezhetőek.

Az üzleti világ fokozódó nyomása, valamint a nyugat-európai országok és Japán által „elszipkázott” szovjet megrendelések gazdasági következményei, úgy tűnik, nem maradnak hatás nélkül. A szenátus nemzetközi albizottságának elnöke az év elején törvényjavaslatot terjesztett elő a Szovjetunióval szembeni kereskedelmi diszkriminációk eltörlésére, s várható,

hogy a kongresszus idén ősszel megkezdje az 1972-es kereskedelmi megállapodás feletti vitát — remélhetően sokkal józanabb keretek között, mint azt korábban tette. Ma már nem hagyható figyelmen kívül az amerikai üzleti körök követelése sem: „a szovjet megrendelések, az együttműködés nemcsak egy-egy vállalat, hanem az egész amerikai gazdaság számára fontosak. A hátrányos megkülönböztetés elsősorban Amerikának és nem a Szovjetunióknak okoz károkat, ideje már felszámolni!”

Gazdasági szakértők véleménye szerint az újabb SALT-szerződés aláírása kimozdíthatja a holtpontról a szovjet–amerikai gazdasági együttműködés kérdését. A kereskedelem bővítésére, az együttműködés fejlesztésére szinte megszámlálhatatlan lehetőség kínálkozik. Erdemes néhányat felsorolni.

Az amerikai cégek nagy értékű szállításokkal vehetnének részt a szovjet vegyipar és papíripar fejlesztésében, a csőgyártó kapacitás bővítésében, a személyes teherautó-gyártás továbbfejlesztésében. A szovjet kohó- és erőműipar a világ legfejlettebb berendezéseit tudná szállítani az USA-ba, ahol nagy igény van egyes szovjet mezőgazdasági, szerszámpipari, szerszámgépipari stb. berendezések és gépek iránt. Mindkét ipari óriáshatalom sok olyan licenccel rendelkezik, amelyeket szívesen venne át, hasznosítana a másik ország iparára. Tág tere van az ipari kooperációs megállapodásoknak, amelyek keretében sor kerülhetne egyes termékek, termékcsoportok gyártás- és gyártmánymegosztására is. Nagy lehetőségei vannak vegyes vállalatok alapításának, valamint az iparági közös kutatásoknak, fejlesztéseknek, amelyek eredménye a későbbiekben a kereskedelemben is „lecsapódna”. A világ két legnagyobb műszaki és tudományos potenciállal rendelkező országa a kapacitások egyesítése révén csodálatra méltó dolgokat vihetne végbe, erre igen jó példa volt a közös Szovjet–Apollo-űrprogram is.

A lehetőségek valóra váltása azonban az akadályok eltávolítását igényli. S az akadályokat annak kell eltávolítani, aki azokat fölállította. Lépnie tehát Washingtonnak kell, a SALT–II. a kedvező légkört megteremtette.

Gonda György–
Szentgáli Péter

Papp Laci otthonában feleségével és fiával

Szalonnasütés a Szelidi-tónál Kajdiékkal

Vitray Tamás és Papp László

mélyebb dolgokat is megért, eljut egy általánosabb szintre.

— *Hogy sikerült Papp Lacit rávenni a filmezésre?*

Gulyás Gy.: — Nagyon könnyen. Örült, hogy megkerestük őt, hogy filmet készítsünk róla. Eleinte talán nem értette pontosan, hogy milyen műfajú a film, hiszen ahhoz szokott hozzá, hogy „gyere be az ajtón és mondd azt: — Jó estét, mama.” Egy idő után azonban észrevette, hogy az operatőr az istennek se száll le róla — mint elmondta, ez zavarja a legjobban. Ezt átélve próbál maximálisan a segítségünkre lenni a forgatások során.

Gulyás J.: — Filmkészítési módszerünk két lényeges dolgot kell kiemelni. Az egyik az állandó szinkronitás, amelyet alapkövetelménynek tekintünk, mert elég sok példát látunk arra, hogy utólag más hangokat tesznek a felvett képek alá, vagy egyszemélyes interjúkat párbeszéddé vágnak össze. Ezek egyúttal etikai kérdések is, ahogy azt is tudomásul kell venni, hogy a filmkészítő kezében a kamera olyan eszköz, amellyel élni, sőt visszaélni is lehet. Ha nem is vesszük ezeket a szélsőséges helyzeteket, azért mindenképpen beavatkozást jelent a kamera jelenléte (legjobb esetben is zavaró tényező), és hogy ezt is érzékeltessük, magát a filmcsinálást is dokumentáljuk, oly módon, hogy gyakran kerül a képbe a stáb, vagy maga a kamera is.

— *Mennyire érzékeli Papp Laci, hogy hová akar ez a film kifutni.*

Kozák Gy.: — A mi felelőségünk az, hogy semmiféle manipulációt ne kövessünk el vele szemben.

Gulyás Gy.: — Nemcsak vele, másokkal szemben is ez az alapállásunk. Az első és utolsó „ütés” a filmesé azzal, hogy ő határozza meg, mikor kezd nyomni a gombot, és mit vág ki a válaszokból, reakciókból. Meggyőződésünk, hogy hagyni kell a tényeket egy analitikus önszervezésben hatni, ahol magyarázatok nélkül sokkal igazabb valóságot sugallnak, mint amit mi összeeskábálunk.

Muszter a vágóasztalon: Körfolyosós öreg bérház harmadik emeletén a sarki lakásban lakik Papp Laci. Az ajtófélfán — ahol más lakásoknál petrezselyem szárad — homokzsák van felfüggesztve. Furcsa, szagot adó mozgással — mint ha bábfigura volna — jön az újságos. Nyílik az ajtó, kilép Papp Laci, puff, és az újságos a nadrágján csúszva szánkázik végig a folyosón. Később a postás érkezik, aki hasonlóképpen jár, de nem ússza meg jobban a többi látogató sem.

— *Az előzőekben elhangzott, hogy a rendezés helyett a szituációszervezést tartjátok feladatotoknak. Ez a jelenet nemcsak rendezve van, hanem az ún. pixilációs eljárással még a*

folyamatos mozgásba is beavatkoztok.

Kozák Gy.: — Papp Laci élménybeszámolóiban van egy állandóan visszatérő fordulat, hogy a „közember” úgy képzelel el a boksizó, hogy az egy nagy és erős ember, aki állandóan verekszik. Éhgyomorra kiüti az újságost, tizóráira a postást stb.

Gulyás J.: — Ezt az illusztrációt nem dokumentumfilm eszközzel csináltuk, nehogy azt higgye a néző, hogy „meglestük” Papp Lacit, hogyan ébred föl és mit csinál az újságossal és a postással. Ezért vállaltuk az ábrázolásnak ezt a sarkított formáját, hogy mindenki lássa: itt játékról van szó.

— *Ami Papp Laci népszerűségét illeti, az egyértelmű, de edzői módszerét, a favágás abszolutizálását illetően vannak ellenzői.*

Gulyás Gy.: — Nem hallgatjuk el ezeket a dolgokat és nyilvánvalóan neki sem az lenne jót, ha erről tudatosan hallgatnánk (ami a hazugság egyik formája). Mondja el mindkét fél a véleményét és a néző döntse el, kinek ad igazat.

Gulyás J.: — Van egy felvételünk, amelyen Orbán László, Gedő, Badari és Csjeff elmondják véleményüket, kifogásaikat Papp László edzésmódszereivel szemben. Ezt az anyagot Papp László Vitray Tamás társaságában nézi meg és kommentálja.

Kozák Gy.: — Ez egyébként eldönthetetlen kérdés. Én Papp Laci személyébe beleképzelve magam, elfogadom az ő érvelését: nekem ez a módszer sikereket hozott, egy csomó embernek meghozta az eredményt, vágjon fát, abból baj nem lehet.

— *Hogy álltok a filmmel, meddig szándékoztok forgatni?*

Gulyás Gy.: — Körülbelül kétharmadával megvagyunk, előzetes számításaink szerint november elején fejezzük be a forgatást. Ez függ a válogatott programjától és attól, hogyan sikerül a külföldi felvételeket lebonyolítani. Meg akarjuk keresni Varsóban Pietrzykowskit, Moszkvában Tyisint (aki szintén legyőzte Lacit), az NDK-ban egy Schulze és egy Haas nevű öklözőt (akik közül az egyik Magdeburgban egy ökölvívó-iskolának a vezetője), Csehszlovákiában Torma II-t és a finn Reskót. Szeretnénk elkísérni Görögországba — Olimpiába — Papp Lacit.

Részlet a szövegből.

Ripporter: — Milyen reményekkel kecsegteted őket?

Papp L.: — Hát pofon az van bőven, mert itt pofonra megy a játék. Sanyika már tudja, neki már csináltam játszóteret az etetőjén.

Orbán S.: — Maga is kapott!

Papp L.: — Na jó, hát ez társasjáték!